

MİMARLIK VE TASARIM EĞİTİMİ ÜZERİNE

Aysun Eyüboğlu Erşen¹

ÖZET

Dünyanın birçok ülkesinde ve Türkiye’ de son yıllarda hızlanan inşaat sektörü; oluşturduğu yeni pazarlar ve zengin reklam sunuşlarıyla dikkat çekmektedir. Sektörü oluşturan ve besleyen meslek dalları da gün geçtikçe çeşitlenmekte ve giderek toplumda ilgi odağı haline gelmektedir. İnşaat sektörünün ana mesleklerinden olan mimarlığın “kimliği-varlığı”, “yetkinliği”, “meslek etiği”; toplumda artan ihtiyaçlara, küresel boyutta ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak algısal değişimlere uğramaktadır. Mimarlık mesleğine olan ilgi ve yönelim de artmaktadır. Söz konusu ilginin ve gençlerin gelecek kurma düşlerinde mimarlık alanının önde gelmesinin bir sonucu da, “hızla artan mimarlık fakülteleri ve öğrenci sayısı” olarak görülebilir.

Çalışma; konuya literatür taraması ile yaklaşarak “Ülkede mimarlık ve tasarım eğitimi nereye gidiyor?” sorusuna cevap aramakta ve sonuçta bazı öneriler getirmektedir. Konuya “Giriş” bölümü yapıldıktan sonra 1. Bölümde; tasarım kavramı ve tasarım kavramının mimarlık mesleği ile ilişkileri irdelenmiştir. Aynı zamanda yaratıcılıktan söz edilmiş; “yaratıcı mimarlık” ile “tasarımcı mimarlık” ilişkisi vurgulanmıştır.

Çalışmanın 2. Bölümü “KLÜ Mimarlık Fakültesi 1. Sınıf Temel Tasarım Ders İçeriğinin İrdelenmesi, Öğrencilerin Başarı Durumları ve Ders Üzerine Gözlemler” başlığı ile hazırlanmıştır. Bu bölümde; dört yıllık bir geçmişe sahip Kırklareli Üniversitesinin Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünün 1. Sınıfında görülen “Temel Tasarım” dersinde öğrencilerin başarı durumları, mezun oldukları lise türleri tablo halinde verilmiştir. MEB kaynaklarından liselerde okutulan “Temel Tasarım” dersine en yakın bulunan “Görsel Sanatlar” dersinin içerikleri alınıp değerlendirilmesi yapılmıştır. Mimarlık Bölümü 1. sınıf temel tasarım dersinin içeriği aktarılarak, dersin “tasarım” odaklı mimarlık eğitimindeki önemi vurgulanmıştır. Bu bölümde; öğrencilere 1. Yarıyılı verilen “Temel Tasarım” dersi ve içeriğine ilişkin öğrenci uygulamalarından örnekler verilmiş, gözlemler yapılmıştır.

Çalışmanın 3. Bölümü “Nasıl bir mimarlık eğitimi ?” başlığı ile kurgulanmıştır. Bu bölümde, güncel mimarlığın durumu, tasarım eğitimi, mimarlık eğitiminin süresi ve niteliği üzerinde durulmuştur. Sonuç bölümünde ise Türkiye’de sayısı 90 olan mimarlık fakülteleri ve sorunlarına ilişkin değinmelerle, küresel ölçekte hizmet verebilecek “mimarların” eğitimine ilişkin öneriler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı Eğitim, Tasarım Eğitimi, Mimarlık Eğitimi

ON ARCHITECTURE AND DESIGN EDUCATION

ABSTRACT

The construction sector, which has been accelerating in recent years, attracts attention by new markets and rich ad serving not just in Turkey, but also in the whole world. All the branches which form and enrich the sector are getting more diverse and attractive in the society. The identity of architecture, which is one of the main occupations of the construction industry, is "identity", "competence", "professional ethics"; is exposed to perceptual effect depending on increasing needs in society, global dimension and technological developments. The interest and orientation to the architecture profession are also increasing. This can be seen as a result of the rapidly increasing number of architectural faculty and students.

This study approaches the issue with literature review, seeks an answer to the question of “Where does architecture and design training go in the country?” and states some solutions in the end. After the introduction chapter, in chapter 1, the concept of design and the relation between the concept of design and the profession of architecture are examined. At the same time creativity is mentioned in the same chapter and the relation between "creative architecture" and "designer architecture" is emphasized.

The title of the second part of this study is "KLÜ Faculty of Architecture First Class Basic Design Course Content, Students' Achievement Status and Course Observations". In this chapter, the success status of the students ,who are from "Basic Design" course which is seen in the first grade of Architecture Department of the Faculty of Architecture of Kırklareli University with a four-year history, and the high school types they graduated are given in tabular form. The contents of the "Visual Arts" course, which is the closest one to the "Basic Design" course taught in the high school, is taken from MEB sources and evaluated. The content of the first grade basic design course of the architecture department was transferred and emphasized the importance of the course in architecture education focused on design. In this chapter, different examples and applications of "Basic Design" course are given.

¹ Kırklareli Üniversitesi, aysunee@gmail.com

The title of the third part of this study is "What kind of architectural education?". In this chapter, the current state of architecture, design education, the duration and quality of architectural education are emphasized. In the conclusion part, 90 faculties of architecture, which are in Turkey, and their problems; also the "architects" to serve on a global scale are mentioned.

Keywords: Creative education, Design Education, Architect's education

Giriş

İlk mimari teori kitabı olan Vitruvius'un "Mimarlık Üzerine On Kitap" adlı eserine göre; çok yönlü yetişmesi gereken "Mimarlar", çoğu Avrupa ülkelerinde beş yıllık süreçte, Türkiye'de ise dört yıllık lisans eğitimi sonucunda bu ünvanı kazanmaktadırlar. En kısa süreli eğitim veren ülkelerden biri olan Türkiye'de mezun olan mimarlar; "lisans eğitimi" dışında zorunlu uygulama stajları, ya da yeterlilik sınavları süreçleri olmadan doğrudan meslek hayatına atılabilmektedir. Uluslararası toplantılarda, mimarlık fakültelerinde verilen eğitim süresi, eğitimin niteliği, fiziksel koşullar, öğretim üyelerinin ders saatleri ile, uygulama yapma zorunlulukları, zorunlu stajların çeşitliliği, süreleri, meslek hayatına uyum gibi konular tartışılıp, çözüm aranırken; Türkiye bu sürecin oldukça gerisindedir.

Bugün, "Tasarım" sözcüğü hayatın hemen her alanında bulunmakta, "Tasarıma" sözcüğü sadece mimarlıkla ilişkili değil, birçok meslek alanında kendine yer bulmaktadır. Bugün, mimarlık fakültelerinden "Tasarım" odaklı eğitim sonucunda mezun olunmasına rağmen, meslek hayatında "mimar" kimliği bazı algısal değişimlere uğramış görünmektedir. Artık "Tasarımcı mimar" kavramı güncel iş ilanlarına bile girmiş durumdayken, toplumdaki "mimar" kimliği ve tanımı da giderek –belki de- kısıtlanmakta ve mesleğe ilişkin farklı algılamalar artmaktadır.

Aslında ülkede son yıllarda hızlanan inşaat pazarı; oluşturduğu yeni pazarlar ve zengin reklam sunuşlarıyla dikkat çekmekte, giderek toplumun ilgi merkezlerinden birine dönüşmektedir. Mimarlık mesleğine olan ilgi sürekli artmaktadır. Bu mesleğe olan ilginin ve gençlerin gelecek kurma düşlerinde mimarlık alanının önde gelmesinin bir sonucu da "hızla artan mimarlık fakülteleri ve öğrenci sayısı" olarak görülebilir. "Tasarım" odaklı mimarlık eğitimi süreci; "Tasarım" konusu olan nesne/proje her ne olursa olsun kişiyi çok yönlü, yaratıcı ve çözüm odaklı üretim yapmaya teşvik etmelidir. Sonuçta hızla açılan mimarlık fakültelerine rağmen yeni bilim alanlarının doğduğu yeni çağda, aynı hızda "Mimar" yetişmesi ne kadar olasıdır, tartışılabilir. Söz konusu yeni çağda G.Birkan'a göre; sadece mesleğin değil, kentlerin, doğanın en çok yıkıma uğradığı bir dönem yaşanmaktadır (Birkan, 2015)). Bu süreçte mimarın görev tanımı nedir ve nerede durmalıdır, yeniden düşünülebilir. Pallasmaa'ya göre "Mimarlık", ideal yaşamı maddeleştirir, zaman akarken, kültürel değişimler yaşanırken kentleri anlamayı, anımsamayı, giderek insanın kendini tanımasını olanaklı kılmaktadır (Pallasmaa, 2011). Dolayısıyla bina yıkımları, büyük ve hızlı kentsel dönüşümler yaşanırken, insanlar kendi kendini tanıma, mesleki olarak "mimari kimliğin" farkına varma, anımsama olanağını da hızla kaybedebilirler.

Tasarım Kavramı, Mimarlıkla İlişkileri

Latince "biçim vermek, temsil etmek" anlamındaki 'designare' sözcüğünden gelen Dizayn; Türkçede daha çok "tasarım" karşılığı olarak kabul görmektedir (Güneş, 2016). "Tasarım", D. Hasol'a göre tasarımıyla işi, tasar, kaleme alınan şekil, bir nesnenin biçimlendirmesi anlamlarına gelmektedir (Hasol, 1995). Tasarım bir süreç olarak ele alınırsa, çok yönlü oluşu ile birden çok tanım içerdiği, ancak hepsinde bir biçim verme, biçim oluşturma eylemi ile görünürlüğe kavuştuğu açıktır. Belirli bir amaca yönelik olan tasarlama sürecinde, öğrenme-bilgi edinme ile düşünme becerisi bir araya gelerek karmaşıklık içinde netlik, ya da "denge" oluşturulur (Akdemir, 2017). Tasarımla özdeşleşen mimarlık mesleği; ancak yaşamın her alanından ve pek çok meslek dalından beslenerek kendini geliştiren, dışa dönük, her türlü yeniliğe açık bireyler tarafından gerçekleştirilebilir. Yaratıcı olmayan bir "mimar" olamayacağı gibi, "tasarımcı" olmayan bir mimar da gerçekten varolamaz. Latince "creare" sözcüğünden gelen ve "doğurmak, meydana getirmek" anlamına gelen "Yaratıcılığın"; her bireyde az çok bulunduğu kabul edilmektedir. Aslında hayatın pek çok alanında yeri olan yaratıcılık; zeka ve hayalgücü yardımıyla önceden varolmayan yeni bir ürün oluşturmak, varoluşa sebep olma yatkinliği (Alakuş, Mercin, 2009) olarak da tanımlanabilmektedir.

Birçok kaynakta belirtildiği gibi özünde "yaratıcılık" bulunan tasarım; mimarlık eğitimi sürecinde mimar adaylarına uygulamalı olarak verilir. Corbusier'e göre, sabırlı bir araştırma olan yaratıcılık için edinilmiş tüm bilgiler kullanılırken, yeni deneylere, bilgilere ve gerçeklere açık olmak gereklidir (Çeltek, 2012). İleride yapılı çevreyi biçimlendirecek olan mimar adaylarının; mimarlık eğitimi ile; yaratıcı, eleştirel zihne sahip, ekolojik, ekonomik ve toplumsal duyarlılığı üst düzeyde olan ve meslek etiğine saygılı tasarımcılar olması beklenir (Ayyıldız Potur, 2007). Tasarlama eylemi sırasında; bireyin geçirdiği zihinsel aşamalarla birçok deneyim ve yaparak öğrenme gerçekleşir (Özdemir, 2016).

Ancak öğrencilerin yaşamı algılaması, tamamen bireysel özgünlük içermektedir. Sonuçta bir tasarımcıyı (mimar) bir başka tasarımcıdan (mimardan) ayıran “kendisi yapan”; bireysel yaratıcılığı ve sorun çözme gücü ve niyetidir. Zaten içimizde varolan yaratıcılığın öğretilebilir, geliştirilebilir olduğu düşüncesi, bazı eğitimciler tarafından kabul görmekte ve “Temel tasarım” eğitimini daha da önemli kılmaktadır. Tasarımın özünde yenilik, orijinallik, estetik, teknik (Edirne, 2004) beklentiler varken; tasarımcı bu özellikleri ancak yaratıcılık özelliği ile birleştirerek çözüm arayabilir.

İ.San’a göre; kendisine görsel, dilsel, sessel, devinimsel, eylemsel sanat alanlarının erken açıldığı çocuklar, yaşları ilerledikçe doğayı, toplumu anlama, algılama süreçlerini daha etkin yaşayabilme şansına erişirler (San, 2017). Dolayısıyla meslek olarak “mimarlık” disiplinini seçen ve sanatın bütün alanlarıyla erken tanışan gençlerin mimarlık ve tasarım eğitimi sürecinde daha başarılı olma olasılıkları yüksektir. N.Çil’e göre ise, “..her insan biraz sanatçı doğar”, estetik erek mimarları yönlendiren bir kılavuz durumundadır (Çil, 2011). Estetik, alan olarak mimarlığın vazgeçilmez bir parçası, aynı zamanda “Tasarım eğitimi” sürecinin önemli hedeflerinden biridir. Pallasmaa’ya göre “Mimarlık”; duyarlar aracılığıyla kendimiz ile dünya arasında uzlaşma oluşturmaktır. Bir başka deyişle mimarın hizmet sunduğu mekanlar, binalar toplumsal ve kültürel düzeni yapılandırırken, anı ve deneyim biriktirmektedir (Pallasmaa, 2011). Amacına uygun olarak iyi tasarlanmış, içinde yaşanmış binalar, uzun zaman geçtikten sonra bile duyuşsal algılarımız aracılığıyla anımsanabilirler.

KLÜ Mimarlık Fakültesi 1. Sınıf Temel Tasarım Ders İçeriğinin İrdelenmesi, Öğrencilerin Başarı Durumları Ve Ders Üzerine Gözlemler

Öğrencilerin mimarlık fakültelerine yerleşmesi; merkezi yerleştirme ile “sayısal alan” sınavı sonucunda alınan puanlarla gerçekleşmektedir. Sonuçta ne kadar isteyerek “mimarlık” lisans alanını tercih etseler de, her öğrencinin bu mesleği algılama, mesleki bilgileri almaya hazır olma, atölye disiplinine uyum sağlama düzeyleri farklıdır. Mimarlıkta birinci yılın mesleğin ve eğitiminin tanıtılması, öğrencilerin mesleki gelecek hayalleriyle çakıştırılması açısından farklı olması, pedagojik anlam yükü içermesi beklenmektedir.

Genel olarak YÖK kriterlerine uygun kredi/ders sistemi uygulanmakta olup, meslek derslerinin ana ilkesi iki ya da üç boyutlu uygulamalar ile “yaparak öğrenme” üzerine kuruludur. Eğitim sürecinde alınan teknik/sosyal içerikli zorunlu ya da seçmeli derslerin tamamının her dönem verilen “tasarım” derslerinde ana kaynak olması, bir “ideal” olarak kullanılması hedeflenmektedir. İlk kez 1957 yılında kurulan İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu’nda uygulamalı ders olarak okutulan “Temel Sanat Eğitimi” dersi, 1960’lı yıllarda İstanbul Teknik ve Karadeniz Teknik Üniversitelerinde, sonraki yıllarda diğer akademilerin mimarlık bölümlerinde yer almıştır (Atalayer, 2004). Temel sanat eğitimi içeriğini barındıran ve mimarlık eğitiminin önemli bir alanı olan “Temel Tasarım” dersi, mimarlık fakültelerinde ilk Yarıyıl ve bazen 2. Yarıyıldan itibaren verilen en fazla krediye sahip derslerden biridir.

Kırklareli Üniversitesi Mimarlık Fakültesi/ Mimarlık bölümünde Temel Tasarım dersi lisans öğreniminin birinci yarıyılında altı saatlik (2 saat teori + 4 saat uygulama) zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Temel Tasarım dersi; öğrencilerde gözlem yapma, hayal güçlerini kullanma ve araştırma becerilerini geliştirme (Pazarlıoğlu, 2016), tasarım sorunlarına özgün çözümler üretme, farklı malzeme kullanabilme becerilerini geliştirme gibi sayılabilecek pek çok fayda sağlamaktadır (Özdemir, 2016). Temel tasarım dersi kapsamında işlenen konulara uygulamalarıyla bir bütün olarak bakıldığında; aslında hayat boyu kullanılacak, tasarım sorunlarını çözmeyi hedefleyen bir düşünce sistemi olduğu görülür. Bununla birlikte bu dersi alan öğrencilerin kendi yeteneklerini tanıyabilmeleri, çevrelerini anlayabilmeleri, görsel anlatım güçlerini geliştirebilmeleri (Gürer, 1990) beklenmektedir. Temel tasarım dersi; öğrencilerin lisans öncesi süreçte akademik, sanatsal ve sosyal anlamda edindikleri donanımla mimari çevreyi “algılamaya” ve “anlamlandırmaya” başladıkları ve bu dersle birlikte “aktarmaya” başladıkları, diğer derslere göre soyut ve kavramsal düşüncenin ön planda olduğu “zorlayıcı” bir dile sahiptir (Sarıoğlu Erdoğan, 2016). Aynı zamanda, bireysel algılamaları farklı olan öğrenciler; temel tasarım dersi uygulamalarıyla, daha önce “deneyimlemedikleri”- anlaması ve anlatması zor- bambaşka araçları, yöntemleri olan “soyut” bir dünyaya girerek potansiyel yeteneklerini tanımakta ve geliştirmektedir.

Bu çalışmada; 2014 yılında ilk öğrencilerini alan Kırklareli Üniversitesi Mimarlık Fakültesi 1. Sınıfta okutulan “Temel Tasarım” dersi içeriği ile birlikte öğrencilerin başarı durumu aktarılacaktır (Tablo 2.1). Kırklareli Üniversitesinde “Mimarlık” eğitiminin başladığı ilk yıl olan 2014 yılında; Temel Tasarım dersi içeriği; “Mimarlık” ile “Şehircilik ve Bölge Planlama” Bölümü öğrencilerinin aynı atölyeyi paylaştığı sistem uygulandığından, bu çalışma kapsamının dışında tutulmuştur.

Tablo 1. KLÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü 1. Sınıf Öğrencilerinin “Temel Tasarım” Dersi Başarı Durumları ve Mezun Olunan Lise Dağılımları

Yıl	Öğrenci Sayısı	Çok Başarılı	Başarılı	Başarısız	Temel Lise	Meslek Lis.	Fen Lis.	And Lis.	Sos. Bil.	İmam Hat.L	Yaba. Uyru
-----	----------------	--------------	----------	-----------	------------	-------------	----------	----------	-----------	------------	------------

									Lis	s	k
2015	53	42	11	0	5	4	7	33	2	1	1
2016	94	20	71	3	14	6	9	54	4	3	4
2017	96	47	46	3	26	5	14	45	2	-	
Topl m	243	109	128	6	48	16	29	131	8	4	4

Tablo 1 oluşturulurken öğrenci başarı durumu üç gruba ayrılmıştır. Buna göre “80” ve üstü not “Çok başarılı”, “51- 79” arası not “Başarılı” ve “50” ve altı not “Başarısız” olarak değerlendirilmiştir. Tabloya 2.1’e göre 2015 yılında çok başarılı olan öğrenci oranı %79, 2016 yılında %21, 2017 yılı %49 şeklinde görünmektedir. 1.sınıf öğrencilerinin mezun oldukları lise dökümü yapılmış, buna göre Anadolu Lisesinin %54 oranında çoğunlukta olduğu görülmüştür. Yabancı uyruklu öğrencilerin lise türü bilinmediğinden değerlendirme dışında tutulmuştur. Anadolu liselerinden 2015 yılında %60, 2016 yılında %57, 2017 yılında %46 oranında mimarlık bölümüne öğrenci yerleşmiştir. Bu durum tespit edildikten sonra lise türlerine göre alınan eğitimde; öğrencilerin mimarlık mesleğini seçmelerinde temel olabilecek derslerin varlığı araştırılmıştır. Buna göre liselerde hem seçmeli ve hem zorunlu olarak verilen “Görsel Sanatlar” dersi en yakın ders olarak belirlenmiştir. MEB kaynaklarından Liselerin dört yılında da okutulan “Görsel Sanatlar” dersi müfredatlarına ulaşılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Liselerde Okutulan “Görsel Sanatlar “Dersi Konuları

9. Sınıflar Ortak Görsel Sanatlar Dersi İçerikleri	
Ünite 1; Görsel Sanat Kültürü	Sanata Giriş/ Görsel Sanatlar ve İlgili Meslek Alanları/ Sanat Eserlerini İnceleme/ Müzelerde İnceleme ve Uygulamaları I
Ünite 2; Görsel Sanatlarda Biçimlendirme	Nokta ve Çizgi/ Doku/ Işık-Gölge ve Açık-Koyu/ Perspektif/ Desen Çalışmaları I/ Renk/ Renkli Resim Uygulamaları I
10. Sınıflar Ortak Görsel Sanatlar Dersi İçerikleri	
Ünite 1; Görsel Sanat Kültürü	Geleneksel Türk El Sanatları I/ Cumhuriyet Dönemi Öncesi Türk Resim Sanatı/ Çağdaş Türk Resim Sanatı/ Müzelerde İnceleme ve Uygulamal. II
Ünite 2; Görsel Sanatlarda Biçimlendirme	Desen Çalışmaları II/ Renkli Resim Uygulamaları II/ Üç Boyutlu Çalışmalar
11. Sınıflar Ortak Görsel Sanatlar Dersi İçerikleri	
Ünite 1; Görsel Sanat Kültürü	Batı Resim Sanatına Genel Bakış/ Modern Sanat Akımları/ Geleneksel Türk El Sanatları II/ Müzelerde İnceleme ve Uygulamaları III
Ünite 2; Görsel Sanatlarda Biçimlendirme	Desen Çalışmaları III/ Grafik Sanatlar/ Özgün Baskı Resim Çalışmaları/ Renkli Resim Uygulamaları III
12. Sınıflar Ortak Görsel Sanatlar Dersi İçerikleri	
Ünite 1; Görsel Sanat Kültürü	Çağdaş Sanat (Günümüz Sanatı)/Müzelerde İnceleme ve Uygulamal. IV
Ünite 2; Görsel Sanatlarda Biçimlendirme	Desen Çalışmaları IV/ Karikatür Sanatı/ Fotoğraf Sanatı/ Renkli Resim Uygulamaları IV/ Tekstil Tasarım/ Endüstri Ürünleri Tasarımı

Haftalık 2 saat zorunlu ders olarak okutulan “Görsel Sanatlar” dersi, Fen Liseleri, Anadolu liseleri, Sosyal Bilimler Liselerinde lise öğrenimi boyunca (4 yıl) sürmekte, Meslek Liseleri ile Anadolu İmam Hatip Liselerinde 9. Sınıfta okutulmaktadır. Tablodaki ders konularına bakıldığında, haftalık iki saatin hem uygulamalar hem de diğer etkinlikler için yeterli olamayacağı görülmektedir. Konular açısından değerlendirildiğinde, KLÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü “Temel Tasarım” dersinde aktarılan birkaç konu ile benzerlikler olduğu anlaşılmaktadır.

KLÜ Mimarlık Fak. 1. Yarıyılında verilen “Temel Tasarım” dersinde öncelikle; Sanat ve estetik, yaratıcılık, tasarlama, soyutlama kavramları görsel örneklerle aktarılmakta, uygulamalar yaptırılmaktadır. Çizgi, yön, biçim, ölçü, aralık, doku, renk, değer, hareket, ışık ve gölge gibi temel tasarım öğeleri, algılama tanımları, türleri, oran-ölçü- altın oran –ölçek kavramları mimari yapıtlar üzerinden örneklerle verilmektedir. Dersin önemli bir alanı olan birim, modül, örüntü aktarımı süreci önce iki boyutlu, daha sonra üç boyutlu uygulamalarla desteklenmektedir. Görsel algıda belirliliği sağlayan ilkeler, zemin anlatımı, şekil anlatımları, hacim, boşluk, doluluk ve mekan kavramları yine görsel örnekler ve uygulamalarla aktarılırken, uygunluk, zıtlık, koram, ritm, egemenlik, denge, birlik gibi temel tasarım ilkeleri üç boyutlu uygulamalarla pekiştirilmektedir.

Sonuçta “soyutlama dili” algısı ve becerisinin kazanımı, dersin önemli hedeflerinden olup, ders yürütücülerinin oluşturduğu jüri ile hem öğrencilerin eksik yönlerinin anlaşılması sağlanmakta, hem de öğrencilerin uygulamalarını sözel olarak ifade yetenekleri geliştirilmektedir.

Öğrenciler dönemin sonunda yaptıkları grup ödevleriyle Kırklareli kentinde yaşayarak ve yerinde gözlem yaparak, kente dair yaptıkları keşifleri -kavramlar üzerinden- hacim ve strüktür oluşturarak üst boyuta taşımaktadırlar (Birik,- Minsolmaz Yeler.- Eyüpoğlu Erşen,- Gündoğdu, 2015). Örneklandırılan final uygulamasında öğrencilerden her yıl verilen farklı konularla, seçilen “yer”e ilişkin bir kavram çıkarması ve öngörülen form içinde soyutlaması istenmektedir. Oluşturulacak anlatımın “yer”e özgü anlam taşıması gerekmektedir. Resim 1, 2. ve 3.’te yer alan görseller sırasıyla 2015, 2016 ve 2017 yıllarında dönem sonu (final) ödevlerinden alınmıştır. Sonuç olarak bir dönem boyunca tasarıma ilişkin bilgilenme, algılama, anlama ve aktarma süreçlerini yaşayan öğrenciler; kendi birikim ve kişisel yorumlarını final ödevine yansıtarak, dönemi jüri sunumuyla tamamlamaktadırlar.

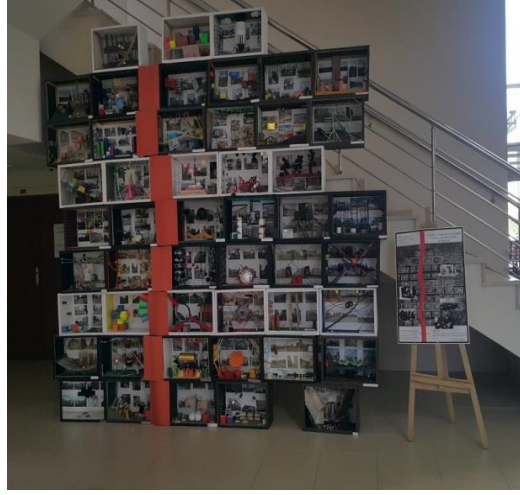
Resim 1. 2015 Yılı Final Uygulaması

1. Sınıfın ilk döneminde mimar adayları, yaratıcılıklarını ve yeni edindikleri bilgileri anlamlandırarak, önceki deneyimleri ile ilişkiler kurarak kendilerine özgü “yeni” bilgiler üretmeye başlamakta (Koçkan, 2012), mimari çevreye ve yaşanan kente daha “farklı” bakmaya alışmaktadır. Öğrencilerin aktif katılımı ile oluşturulmayan, yaratıcı, sorgulayıcı olmayan, eleştirel düşünceyi önemsemeyen (Minez, 2013), sık sık değiştirilen müfredatların öğrenciye aktarıldığı lisans öncesi öğrenim sürecinden geçerek mimarlık fakültelerine gelen gençleri; temel tasarım eğitimi; adeta yeniden kazanmaktadır. Algılamasını geliştirmeye, yaratıcı yönlerinin farkına ve bilincine varmaya, tutarlı ölçüde soyut ve kavramsal düşünmeyi öğrenmeye başlayan mimar adayları için “Temel Tasarım” eğitimi; yalnızca 1.sınıfta değil; aynı ya da farklı isimlerle mimarlık eğitimi boyunca zorunlu ya da seçmeli ders olarak sürdürülebilir olmalıdır.

Aslında genel olarak eğitimin temel sorumluluğu; her bireyin farklı yetenek, algılama yetisi, öğrenme biçimi ve motivasyona sahip olduğu gerçeğini kabul ederek doğru yönlendirmeyi yapmak (Turgut, -Salar,- Aksakallı, -Gürbüz, 2016) olmalıdır. Ancak bu kapsamda hazırlanmış bir eğitim programı ile doğru yönlendirilen mimar adayları; toplumsal, teknolojik değişimlere açık, hayata/ doğaya uyumlu ve özgün arayışlarıyla meslek hayatlarında kendi performanslarını artırarak ilerlemeye devam edebilirler.

Resim 2. 2016 Yılı Final Uygulaması

Resim 3. 2017 Yılı Final Uygulaması

Nasıl Bir Mimarlık Eğitimi ?

Mimarlık eğitimi ve geleceği ulusal ve uluslararası örgütler içinde ya da ayrı toplantılarda tartışılmakta, lisans düzeyinde çağdaş kriterler getirilmesi konusunda çalışılmaktadır. Elbette lisans süreleri de önemlidir. Örneğin Avrupa ve Amerika'daki mimarlık okullarının, eğitim süresi genellikle 5 yıl olup dersler yoğundur (Fransa 6, Kanada 5.5, İsviçre 5 yıl) (Nalçakan, - Polatoğlu, 2008). Türkiye'deki mimarlık eğitimi dört yıldır ve mezun olur olmaz "mimar" ünvanı kullanılabilir. Bir başka deyişle dört yıllık lisans eğitimiyle mimar; herhangi bir kısıtlama olmaksızın sınırsız boyutlarda ve büyük öneme sahip projelerde dahi yetkili olabilmektedir. 2004 yılında revize edilen 1996 tarihli UIA/UNESCO Mimarlık Eğitimi Şartı'nda, "Mimarlık" eğitiminin en az beş yıl olması ve bunun ardından iki yıllık mesleki uygulamaların gelmesi gerektiği yer almaktadır (Ciravoğlu, 2005). Söz konusu mesleki gereklilikler henüz Türkiye'de uygulanabilir aşamaya gelmemiştir.

Bu çalışmada, mimarlık eğitiminin çok yönlü ele alınabilmesi için bazı ana başlıklar belirlenmiştir.

Tasarım eğitimi: Eğitim, en geniş anlamıyla "insanın olanaklar ölçüsünde yapabilecekleri" anlamına gelmektedir (Tunalı, 2010). Kaynaklara göre dört öğrenme biçiminden söz edilebilir. Bu çalışmanın odağı öğrenme biçimleri olmadığından konu kısaca ele alınarak mimarlık öğrenimi için öngörülmektedir. Bu bağlamda "Görsel, işitsel, kinestetik ve sosyal" olarak dört grupta öğrenme stillerini dikkate alan bir mimarlık eğitimi en ideali olacaktır. Söz konusu dört tip öğrenme biçimini içeren öğretim malzemeleri lisans süresince hazırlanabilir. Sonuçta eğitim sürecinde ne kadar zengin materyal sunulursa, öğrencilerin de başarıları aynı oranda artabilecektir.

Ayrıca mimarlık eğitiminin ulusal ve evrensel ölçülerde toplumun bütün olarak gelişimine katkı sağlaması beklenmektedir. Mimarlık eğitiminin yapılandırılmasında ve kredilendirilmesinde üç temel konu öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi olan "Tasarım" başlığı altında; yaratıcı düşünce, sorun tanımlama, eleştirel düşünce, bilgiyi bütünleştirebilme, üç boyutlu düşünme yeteneği gibi alt başlıklar yer almaktadır. İkinci alan

“Bilgi alanı” başlığı altında; bütün yaratıcı bilim dalları, kültürel, tarihsel, insana dair her meslek disiplini, ekolojik, teknolojik ve ekonomik, mesleki etik konular sayılabilmektedir. Mimarlık eğitiminde üçüncü alan “Beceri alanı”na ilişkin altbaşlıklar, düşüncenin sözel ve materyal kullanılarak iki ya da üç boyutlu anlatımı (maket, vs) (Çetin, 2013), grafik anlatım yeteneği, teknik yöntemlerle sayısal anlatım yeteneği gibi çeşitlendirilebilir. Mimarlık eğitimi süresince “sanat” yoluyla öğrenim ilkesi önemle benimsenmelidir (Ayaydın, 2010). Ayrıca çalışmanın başında vurgulanan “tasarım-yaratıcılık ve mimarlık ilişkisi” bağlamında “Yaratıcılık” konusu derslerin önemli bir çoğunluğunda odak oluşturabilir. Eğitimleri boyunca mimar adayları, sonuç olarak potansiyellerini ortaya çıkarıp geliştirebilecekleri “öğretici ve öğrenci merkezli” yönde yapılandırılmış (Görgülü, 2015), bir eğitim şansı bulacaklardır.

Mimarlık eğitiminde; öğrenci tasarım sorunlarını çözerken, yaratıcı süreçlerini yaşayabilme, bireysel ürünler üretebilme olanaklarının sunulduğu fiziksel ortamlar da hesaba katılmalıdır. Çeşitli panel, söyleşi, konferans ortamları yaratılmalı, eğitim alanlarının sadece sınıflar ya da atölyelerden ibaret olmadığı, kentte, kırsalda birçok alanın (mekanın) eğitim amacıyla değerlendirilebileceği unutulmamalıdır.

-Tasarım eğitimi veren öğretim üyeleri (uygulamacılar): Eğitimi yönlendirenler; mimar adaylarının yaratıcılık özelliklerini ortaya çıkarabilecek kapasitede, esnek, açık fikirli, orijinal ve çok yönlü düşünebilen, iyi rehberler olabilmelidir. Bununla birlikte öğrencilere “mimarlık seçimi” bilincinin hatırlatıldığı, baskı ortamlarından uzak, tersine daha keyifli fiziksel ortamlar yaratılabilir. Ayrıca derslerin özelliğine göre öğrenciden istenebilecek uygulamaların “not değerlendirme sistemleri” yaratıcı ve özgün hale getirilebilmelidir. Ülkede son on yılda giderek hızlanan üniversite kurulma sürecinde; “tanımına uygun olarak” üniversitelerin bilgiyi sadece aktaran değil, üreten, yayan ve bilimsel her türlü çalışmaların yapıldığı yerler olarak da anımsanmaları gerektiği açıktır. Sonuçta “Üniversite kimliği” korunmalıdır. Öğretim üyeleri; akademik bilgilerin üretildiği, araştırıldığı yerlerde görev yaptıklarından mesleki uygulama ya da bilimsel yayın etkinliğini doğal olarak yapabilmelidir.

Mimarlık eğitimi öncesi: Türkiye’de “Sayısal alan” da girilen merkezi sınav sistemi ile her tip liseden sonra mimarlık bölümleri öğrenci kabul etmektedir. Kaynaklara göre Avrupa ülkelerinde ortaokul eğitiminde yönlendirilerek, öğrenciler istek ve becerilerine uygun eğitim alınmakta ve üniversite sürecine kadar öğrenciler yöneldikleri alana ilişkin temel altyapıyı kazanmaktadırlar (Tuna, 2014).

Aslında çeşitli araştırmalara göre mimar adaylarının “seçilerek” lisans eğitimine alınması uygulanabilir olmamıştır. Mimar adaylarının akademik başarıları; kişisel ve lisansöncesi deneyimlerine, istek ve niyetlerine bağlı olduğu gibi, mimarlık lisans öğrenimi boyunca gelişmekte, yeniden şekil almakta ve yeni hedeflere yönelmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin sadece el becerilerinin güçlü, hayata estetik bir çerçeveden bakabilen, yaratıcı, dışa dönük, çok yönlü olması ve çok istekli olması başlangıç için yeterlidir. Bu nitelikler ise örneğin sadece resim yeteneği sınavı gibi ölçülebilir olmadığından, zorunlu olarak sayısal alan sınavı sonucunda alınan puanlarla mimarlık bölümlerine yerleşilmektedir. Sonuçta mimarlık; öğrenebilen, uygulandıkça geliştirilebilen bir yaşam süreci içinde varolabilmektedir.

Mimarlık eğitimi sonrası: “Mimar” ünvanı alındıktan sonraki süreçte, kamuda ve özel sektörde, akademik ve bireysel ticari etkinlikler yapılabilmektedir. Yapı alanında, tasarımın her aşamasından, inşaatın yapımına, malzeme seçiminden, keşif, metraj hazırlamaya, yalıtımdan, iç mimarlığa, restorasyondan, teknoloji kullanımına kadar sayısı çoğaltılabilecek alanlarda mimarlar doğrudan ilgili ve yetkindir. Elbette bu alanların tamamında yaratıcı düşüncenin üretilmesi, keşif, yorumlama (Ketizmen Önal, 2011) süreçleri yaşanmaktadır. Mimarlık deneyimi meslek hayatı boyunca sürerken, mimarın kendi arşivinde görsel materyal belleği de oluşturulmalıdır. Bunun için çeşitli elektronik ortamlarda istenirse paylaşılabilen veri tabanları ortaya çıkmaktadır. E.Onat’a göre; insan ve toplum yaşamıyla bütünleşik bir olgu durumundaki mimarlık; yaşamı bütünüyle kapsayan, yaşamın sürdürülebilirliğini sağlama gücüne, etkisine sahiptir (Onat, 2013).

SONUÇ

Son yıllarda hızlı artış gösteren, Türkiye’de özel ve devlet üniversiteleri bünyesinde kurulmuş olan 90 adet mimarlık fakültesi bulunmaktadır. Geçmişteki mimarlık fakültesi (Bölümü) sayısına bakılırsa, Yapı Endüstri Merkezi (YEM) tarafından ilk kez 1990 yılında başlatılan araştırmada, ülkedeki mimarlık fakültesi sayısı belirlenmiştir. Buna göre 1990’da 11 adet, 1999’da 22 adet ve 2009’da 41 adet mimarlık bölümü varken (Kayım, 2009), 2018 yılında bu sayı 90’a çıkmış durumdadır. Dolayısıyla 1990-2018 yılları arasındaki 28 yıllık süreçte %818 oranında büyük bir artış gözlenmektedir. Bir ülkede, “neden” bu hızda bir artışın yaşandığı ayrı bir araştırma konusu olabilir. Sonuçta üniversiteler, sayısı hızla artan adeta birer eğitim fabrikasına dönüştürülmüş (İpşiroğlu, 1993), durumdadır. YÖK’e bağlı olarak üniversite ve mimarlık bölümü sayıları ile öğrenci sayıları giderek artmakta (artırılmakta) ve sonuçta mezun sayısı da artırmakta; ancak fiziksel mekan, sosyal alanlar, akademik kadro ve kaynak sorunları çözümlenmemektedir.

Mimarlık mesleği kendi kapsamında ve diğer mesleklerle etkileşimi sonucunda gelişmekte, bu değişikliklere uyum sağlayabilecek mimarların yetiştirilme kaygıları da artarak devam etmektedir (Yücel,-Aydınlı, 2015). Artık sadece ülkede değil, küresel ölçekte hizmet verebilecek mimarları yetiştirmek, mesleğin

dinamiğine yaraşır lisans değişikliklerine açık olmak gereklidir. “Mimarlık” mesleğinin gelişimi; çağı yaşayan, değişimin gereklerine uyan bir dönüşümle yoluna devam etmelidir. Maddi çevreye yapılan bilinçli ve yaratıcı müdahale olarak da tanımlanan “Mimari” (Begeç, 2012), doğanın yapamadığını yaparken doğaya saygısını üst düzeyde tutmalıdır. İdeal mimarlık eğitimi; öğrencinin bireysel farklılıklarıyla merkez alındığı lisans öncesi eğitim süreciyle birlikte, değişen evrensel gereksinimlerin ve bilgi toplumunun beklentilerini karşılama kapasitesine sahip, mimarlığın bir yaşam biçimi olduğu, yaşamın hemen her alanından beslendiği ve öğrenimin meslek hayatı boyunca süregeldiği bilincini veren nitelikte olmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akdemir, N. (2017). Tasarım Kavramının Geniş Çerçevesi: Tasarım Odaklı Yaklaşımlar Üzerine Bir İnceleme, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 7(1), 85-92.
- Alakuş, A.O.,- Mercin, L. (2009). Sanat Eğitim ve Görsel Sanatlar Eğitimi, Ankara:Pegem.
- Atalayer, F. (2004). Çağdaş Temel Sanat (Tasarım) Eğitimi ve Postmodernite-Geleneksellik, Eskişehir:Anadolu Sanat Dergisi, 15. Sayı.
- Ayaydın, A. (2010). Temel Tasarım Eğitiminde Bilgisayar Teknolojisinin Gerekliliği Ve Geleceği, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı.15. (<https://pegem.net/dosyalar/dokuman/124721-20110827135925>)
- Ayyıldız Potur, A. (2007). Mimarlık Eğitimi Başlangıcında Bireyin İlgisi - Yetenek - Yaratıcılık Düzeyi İle Tasarım Performansı Arasındaki İlişkiler. (Yayınlanmamış doktora tezi/ Yıldız Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Begeç, H. (2012). Mühendislik-Mimarlık Öğrencileri İçin Mimarlık Bilgisi, İstanbul:Yalın.
- Birik, M.- Minsolmaz Yeler, G.- Eyüpoğlu Erşen, A.-Gündoğdu M. (2015). Sınırlar Özgürleştirir Mi? Bir Mimarlık Fakültesi Temel Tasarım Atölyesi Deneyimi, 9. Uluslararası Sinan Semp, Edirne.
- Birkan, G. (2015). <http://www.mimarlikdergisi.com/>, Mimarlık 383.
- Ciravoğlu, A. (2005). (<http://www.mimarlikdergisi.com/>). Mimarlık Dergisi, sayı 324,
- Çellek, T. (2012). <http://www.egitirim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-31-40/sayi-36>.
- Çetin, O. (2013). <http://oguzcetin.gen.tr/ogrenme-stilleri.html>.
- Çil, N. (2011). Mimarlık ve Resim Sanatında Yaratıcı Süreç, İstanbul:YEM.
- Edirne, J. (2004). Tasarımın Temel Prensipleri Ve İç Mimari Tasarımda Uygulama Örnekleri. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mimar Sinan Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güneş, İ. (2016). <https://jurix.com.tr/article/5176>, Tasarım Sahibinin Hükümsüz Tasarım Tescilinden Doğabilecek Tazminat Sorumluluğu.
- Gürer, L. (1990). Temel Tasarım, İstanbul:İTÜ, s.21.
- Görgülü, Z. (2015). <http://www.arkitera.com/gorus/684>, Mimarlık Eğitimi Üzerine Bir Derleme.
- Hasol, D. (1995). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 5.baskı, s.436, İstanbul:YEM.
- İpşiroğlu, Z. (1993). TED, Eğitimde Yaratıcılık, <http://www.ted.org.tr/pdf>.
- Kayım, E. S. (2009). <http://www.mimarizm.com/haberler>.
- Ketizmen Önal, G. (2011). <http://dergipark.gov.tr/uumfd/issue/21674/233263>, Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, Yaratıcılık Ve Kültürel Bağlamda Mimari Tasarım Süreci, Koçkan, P. (2012).Tasarım Araştırmaları Bağlamında Tasarımcı Düşünme Ve Tasarım Süreci. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Minez, B. (2013). Mimarlık Eğitimi Sürecinde Bireyin Algı Değişiminin Görsel Çevre Değerlendirme Teknikleri İle İncelenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Trakya Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Nalçakan, M.- Polatoğlu, Ç. (2008). Türkiye’deki Ve Dünyadaki Mimarlık Eğitiminin Karşılaştırmalı Analizi İle Küreselleşmenin Mimarlık Eğitimine Etkisinin İrdelenmesi, İstanbul:Megaron, [<http://www.megaron.yildiz.edu.tr/yonetim/dosyalar/03-01-Megaron-079-103.pdf>]
- Onat, E. (2013). Mimarlığa Yolculuk, 4. Basım, Ankara:Efil, s.9.
- Özdemir, E.E. (2016). Mimarlık Eğitiminde Temel Tasarım Dersinde Öğrencilerin Başarıları ve Öğrenme Stilleri İlişkisi, STD s. 139-156, e-ISSN 2149 – 6595.
- Pallasmaa, J., Çev. Kılıç, A.U. (201), Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular, 2.baskı, s.88-89, İstanbul:YEM.
- Pazarlıoğlu Bingöl, M. (2016). Temel Tasarım Eğitiminde Kavramdan Üç Boyuta Geçişe Yönelik Bir Uygulama Örneği, -DOI: 10.7816/idil-05-21-05idil, Cilt 5, Sayı 21, Volume 5, Issue 21, www.idildergisi.com.
- San, İ. (2017). Çocuk ve Sanat, İstanbul:Yeni İnsan, s.115.
- Sarioğlu Erdoğan, G.P. (2016). Temel Tasarım Eğitimi: Bir Ders Planı Örneği, Planlama 26(1):7-19
- Tuna, B. (2014). <http://www.mimarlikdergisi.com> Mimarlık Dergisi 375, Mimarlık Ve Eğitim Kurultayı.
- Tunalı, İ. (2010). Estetik Beğeni- Çağdaş Sanat Felsefesi Üzerine, İstanbul: Remzi, s.217.

- Turgut, Ü.-Salar, R.- Aksakallı, A.-Gürbüz, F. (2016). Bireysel Farklıkların Öğretim Sürecine Yansımasına Dair Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi: Nitel Bir Araştırma. (<http://dergipark.gov.tr/befdergi/issue/28762/307852>)
- Yücel, S.- Aydınlı, S. (2015). Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 31(1):17-23, <http://dergipark.gov.tr/download/article>.